

VIA MEDICA

www.fn.viamedica.pl

Janusz Ostrowski^{1,2}, Bolesław Rutkowski^{2,3}, Stanisław Czekalski⁴¹III Oddział Chorób Wewnętrznych i Nefrologii, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny we Wrocławku²Sekcja Historyczna Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego³Katedra i Klinika Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych, Gdański Uniwersytet Medyczny⁴Klinika Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

Poczet Członków Honorowych Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. Część VIII — Profesor Gabriel Richet

Honorary Members of the Polish Society of Nephrology. Part VIII — Professor Gabriel Richet

ABSTRACT

The first issue of 2013 of Forum Nefrologiczne initiated the series of publications on the Honorary Members of the Polish Society of Nephrology. To date, we have presented seven figures who have enjoyed the distinction awarded by the Society. The first honorary member to be presented was Professor Tadeusz Orłowski, while the latest issue featured the article about Professor Andrzej Manitius. Not only were both of them renowned nephrologists but also outstanding figures of the Polish medicine as such. This time, we set to portray the world-famous French nephrologist — Professor Gabriel Richet whose grandfather re-

ceived the Nobel Prize in medicine and physiology in 1913. The closest co-operator of the famous Jean Hamburger, Gabriel Richet is among those who are generally regarded as the pioneers of the European and world nephrology. The creator of the well-known centre of nephrology in Tanon, France is also known to Polish nephrologists as he spent some time in Poland and knew the Polish history. This article was originally meant to be published somewhat later, yet Gabriel Richet's death in October this year precipitated its appearance and changed it into a memoir note.

Forum Nefrologiczne 2014, vol 7, no 4, 285–289

Key words: Polish Society of Nephrology, honorary members, history of nephrology

►► **Profesor Gabriel Richet, twórca ośrodka nefrologicznego w Tanon, współzałożyciel ISN, współtwórca ERA-EDTA** ◀◀

W 2013 roku, autorzy tego opracowania rozpoczęli publikację prac dotyczących Członków Honorowych Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego (PTN). W ciągu dwóch lat na łamach Forum Nefrologicznego ukazało się 7 artykułów przedstawiających zarówno polskich, jak i zagranicznych Członków Honorowych PTN, profesorów: Tadeusza Orłowskiego, Jana Nielubowicza, Zygmunta Hanickiego, Alfreda Sicińskiego, Andrzeja Manitiusa, Augusta Heidlanda i Franklina Epsteina. W tej

publikacji autorzy przedstawiają postać Profesora Gabriela Richeta, światowej sławy nefrologa francuskiego, twórcę słynnego ośrodka nefrologicznego w Tanon, współzałożyciela Międzynarodowego Towarzystwa Nefrologicznego (ISN, *International Society of Nephrology*), współtwórcę *European Renal Association* — *European Dialysis and Transplant Association* (ERA-EDTA). Profesor Gabriel Richet jest dobrze znany polskim nefrologom, był w naszym kraju, a Jego podręcznik nefrologii

Adres do korespondencji:
dr n. med. Janusz Ostrowski
Wojewódzki Szpital Specjalistyczny
III Oddział Chorób Wewnętrznych
i Nefrologii
ul. Wieniecka 49, 87–800 Wrocławek
tel.: 54 412 96 00, faks: 54 412 96 10
e-mail: ostryjan@poczta.onet.pl

Rycina 1. Profesor Gabriel Richet (fot. Janusz Ostrowski)

został wydany w Polsce przez Polski Zakład Wydawnictw Lekarskich w 1976 roku. Profesor zmarł w wieku 98 lat w październiku tego roku. Praca ta jest zatem pierwszą w Polsce publikacją podsumowującą niezwykle bogaty dorobek Profesora Gabriela Richeta, Członka Honorowego PTN [1, 2].

Gabriel Richet urodził się 26 grudnia 1916 roku, podczas I wojny światowej, w rodzinie, z której pochodzili sławni francuscy lekarze. Pradziadek, Alfred Richet, był Kierownikiem Kliniki Medycznej w Salpêtrière Hospital oraz profesorem chirurgii w Hôtel-Dieu w Paryżu. Dziadek, Charles Richet, otrzymał nagrodę Nobla w dziedzinie medycyny i fizjologii za odkrycie zjawiska anafilaksji w 1913 roku, a ojciec, także Charles, był profesorem na Wydziale Medycznym w Paryżu (ryc. 1).

Rozpoczęcie studiów medycznych przez Gabriela Richeta nie było więc niczym zaskakującym, było kontynuacją bogatych tradycji rodzinnych. Studia zostały jednak przerwane w 1939 roku przez wybuch II wojny światowej. Gabriel Richet został powołany do służby wojskowej i aktywnie uczestniczył w walce, krótko przebywał w niewoli niemieckiej. Następnie powrócił do Paryża i dokończył studia medyczne. Wkrótce po uzyskaniu niepodległości przez Francję wstąpił do wojska pod komendę generała Philippa Leclerca, którego armia wyzwalała Strasburg w listopadzie 1944 roku, dokładnie 70 lat temu. Na początku 1945 roku uczestniczył jeszcze w walkach koło Colmar w Alzacji, gdzie został ranny. Za szczególne osiągnięcia wojskowe został Kawalerem Narodowego Orderu Legii Honorowej, odznacze-

niem nadawanym przez państwo francuskie od czasu jego ustanowienia przez Napoleona. Odznaczenie otrzymał z rąk generała Charlesa de Gaulle'a w kwietniu 1945 roku. Rodzina Profesora również aktywnie uczestniczyła w walce przeciwko niemieckim okupantom i ponosiła z tego powodu przykre konsekwencje. Matka Marthe, ojciec, brat Olivier oraz kuzynka Jacqueline przebywali w obozach koncentracyjnych, między innymi w Dachau i Ravensbrück.

Po zakończeniu wojny w 1945 roku rozpoczęła się prawdziwa kariera zawodowa Gabriela Richeta. Rozpoczął ją w klinice Broussais Hopital, kierowanej przez profesora Louisa Pasteura Valléry-Radot, który był wnuczkciem Ludwika Pasteura, prekursora mikrobiologii. W tej klinice spotkał profesora Jeana Hamburgera, za którym przeniósł się w 1950 roku do Hopital Necker w Paryżu, aby założyć tam pierwszą klinikę nefrologiczną we Francji. Na początku lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia Gabriel Richet przebywał w klinice u Johna Merrilla w Bostonie w Stanach Zjednoczonych, gdzie miał możliwość spotkania się z aparatem do hemodializy znanym jako nerka Kolffa-Brighama, opracowanym przez zespoły *Peter Bent Hospital* i *Harvard Medical School*. Po sprowadzeniu do Francji aparat ten został zmodyfikowany przez Hamburgera i Richeta — nazwali go nerką Necker od nazwy szpitala, w którym to nastąpiło. Za pomocą tego aparatu wdrożono leczenie ostrej niewydolności nerek w przebiegu między innymi sepsy czy zespołu zmiążdżenia ze znacznie lepszym skutkiem niż dotychczasowe leczenie zachowawcze, wprowadzono leczenie glomerulopatii na podstawie biopsji nerki i badania histopatologiczne z użyciem mikroskopu elektronowego. W 1955 roku wspólnie z Hamburgerem i Crosnier wprowadził koncepcję intensywnej opieki nefrologicznej prowadzącej do korekcji zaburzeń metabolicznych w niewydolności nerek, otwierających nowe możliwości terapeutyczne. W tym okresie Profesor brał także udział w pierwszych przeszczepach nerek allogenicznych dających dobre perspektywy na przyszłość.

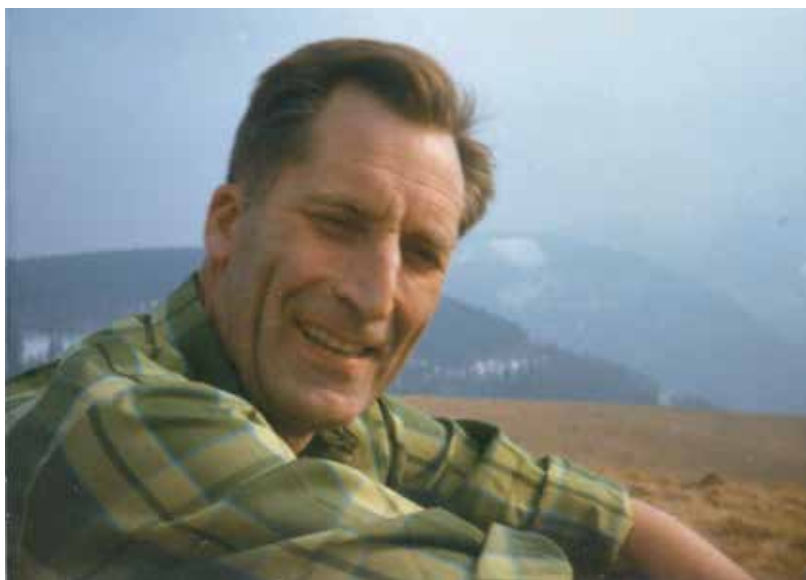
W 1961 roku Profesor Gabriel Richet przeniósł się do Hopital Tenon, gdzie wspólnie ze swoim nowym zespołem, w którego skład wchodził Claude Amiel, Raymond Ardaillou (Członek Honorowy PTN), Pierre Ronco i inni, stworzył słynny na cały świat ośrodek nefrologiczny. W tworzeniu ośrodka uzyskał pomoc ze strony wielu instytucji, między innymi Francuskiego Narodowego Instytutu Zdrowia (INSERM, *Institut National de la Santé et de la Recherche Médica-*

►► Za szczególne osiągnięcia wojskowe został Kawalerem Narodowego Orderu Legii Honorowej ◀◀

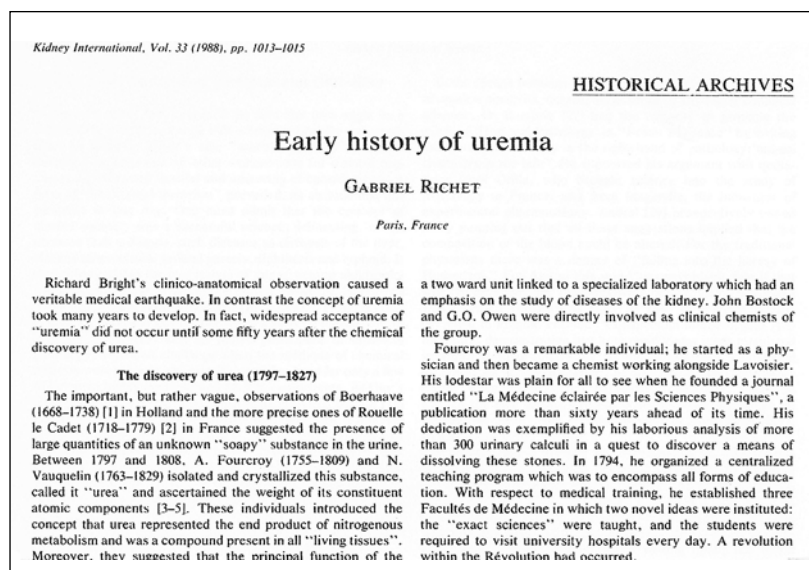
le), Towarzystwa Claude'a Bernarda czy Narodowego Centrum Badań Naukowych (CNRS, *Centre National de la Recherche Scientifique*). W Tenon Hospital odbywała staże liczna grupa lekarzy z wielu krajów, otrzymując od Profesora dużą swobodę w wyborze projektów badawczych. Późniejsze ich osiągnięcia naukowe w skali międzynarodowej stanowiły powód do zadowolenia Profesora. Gabriel Richet kierował swoim ośrodkiem przez 24 lata i w tym czasie opublikował niezliczoną liczbę prac naukowych, zarówno dotyczących nefrologii klinicznej, jak i historii medycyny, w tym także nefrologii. W 1976 roku nakładem Polskiego Zakładu Wydawnictw Lekarskich został wydany podręcznik „Nefrologia (Patofizjologia kliniczna)” przetłumaczony na język polski przez dr Danutę Rowińską. Ośrodek Tenon do dziś cieszy się wielkim uznaniem wśród nefrologów całego świata (ryc. 2-4) [3-10].

Niezwykle interesująca była kariera Profesora Gabriela Richeta na arenie międzynarodowej. W 1960 roku znajdował się, obok Jeana Hamburgera, w grupie osób organizujących Międzynarodowy Kongres Nefrologiczny w Genewie i Èvian w Szwajcarii, który uznawany jest za kongres założycielski Międzynarodowego Towarzystwa Nefrologicznego. Był więc członkiem założycielem Towarzystwa. Pełnił w tym czasie funkcję Sekretarza Generalnego. W latach 1981-1984, po sławnych poprzednikach (m.in. Jeanie Hamburgerze, Johnie Merrillu czy Nilsie Alwallu) był Prezydentem ISN. Za wybitne osiągnięcia na rzecz Towarzystwa został wyróżniony tytułem Członka Honorowego ISN. W 1964 roku Gabriel Richet był zwolennikiem zmiany proponowanej nazwy nowego towarzystwa naukowego, *West European Dialysis Association* (WEDA), ograniczonego do Europy Zachodniej, na *European Dialysis and Transplant Association* (EDTA), która obejmowała szerszy zakres krajów, w tym także Polskę i inne kraje z Europy Środkowo-Wschodniej. W latach osiemdziesiątych grupa francuskich i niemieckich nefrologów wspólnie z Gabrielem Richetem rozpoczęła starania o utworzenie europejskiego towarzystwa nefrologicznego, czego skutkiem było powstanie w 1983 roku ERA-EDTA. Pięćdziesiątce lat powstania ERA-EDTA obchodzono w ubiegłym roku podczas Kongresu ERA-EDTA w Stambule [11-13].

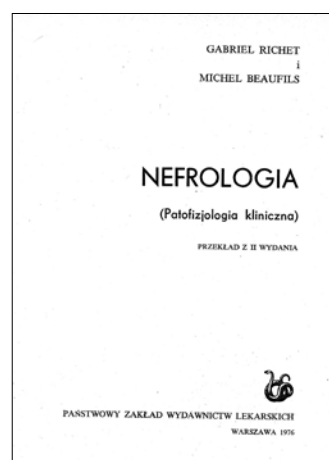
W 1985 roku Profesor Gabriel Richet przeszedł na emeryturę. Mimo to kontynuował intensywnie swoją aktywność intelektualną. Zajmował się również historią medycyny, w tym historią nefrologii. Był członkiem Międzyna-

Rycina 2. Doktor Gabriel Richet (fotografia wręczona z dedykacją dr. Stanisławowi Czekałskiemu w 1973 roku)

Rycina 3. Kopia strony tytułowej artykułu Profesora „Early history of nephrology” (Kidney Int. 1988)

Rycina 4. Kopia strony tytułowej książki wydanej przez PZWL w 1976 roku

Rycina 5. Profesor Gabriel Richet w towarzystwie autorów opracowania, Giardini-Naxos 2008 (fot. Maria Ostrowska)

Rycina 6. Profesor Gabriel Richet podczas otwarcia 49. Kongresu ERA-EDTA w Paryżu wśród innych pionierów nefrologii (fot. Janusz Ostrowski)

▶▶Przez
Międzynarodowe
Stowarzyszenie
Historii Nefrologii
został wyróżniony
tytułem Członka
Honorowego◀◀

rodowego Stowarzyszenia Historii Nefrologii (IAHN, *International Association for the History of Nephrology*). Uczestniczył w V Kongresie tego towarzystwa organizowanym przez profesora Bolesława Rutkowskiego w Gdańsku w 2005 roku. Autorzy tego opracowania mieli także jeszcze okazję spotkać Profesora w czasie VI Kongresu IAHN w Giardini-Naxos na Sycylii w 2008 roku (ryc. 5). Jedną z ostatnich okazji spotkania Profesora był 49. Kongres ERA-EDTA, który odbywał się w Paryżu 24–27 maja 2012 roku. W czasie uroczystości otwarcia tego imponującego kongresu Profesor Gabriel Richet witał wszystkich uczestników tego ważnego

spotkania nefrologów oraz po wyświetleniu filmu o pionierach nefrologii, pojawił się ponownie na scenie wśród innych wybitnych pionierów nefrologii z całej Europy, wśród których — dla przypomnienia — znajdował się także profesor Franciszek Kokot (ryc. 6) [14, 15].

Za swoją wybitną działalność naukową i publiczną Profesor został uhonorowany wieloma odznaczeniami. Został między innymi wielokrotnie wyróżniony tytułem doktora *honoris causa*, a także otrzymał wiele nagród, wśród których najbardziej prestiżową była nagroda Jeana Hamburgera ISN, która otrzymał w 1993 roku. Przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Historii Nefrologii został wyróżniony tytułem Członka Honorowego. W 2012 roku otrzymał insygnia Oficera Wielkiego Narodowego Orderu Legii Honorowej.

Profesor darzył polskich nefrologów przebywających w Jego klinice szczególną życzliwością i zainteresowaniem. W klinice Profesora przebywali między innymi profesor Tadeusz Orłowski, profesor Kazimierz Bączyk i przez rok 1972/1973 profesor Stanisław Czekalski. Podkreślał, że odwiedził Polskę krótko po zakończeniu II wojny światowej z oficjalną delegacją francuską, która nawiązała współpracę naukową obu krajów. Był pod wrażeniem zniszczeń, jakich dokonały działania wojenne w Warszawie, ale jednocześnie zwrócił uwagę na piękno i specyfikę polskiego krajobrazu. W swojej bibliotece posiadał wartościowe książki o Polsce i jej historii w języku francuskim, które czasami wypożyczał polskim lekarzom szkolącym się w nefrologii pod Jego kierunkiem. Kiedy je zwracano potrafił zadać kilka pytań na temat treści książek, sprawdzając, czy zostały przeczytane. Imponował znajomością historii Polski. W tym zakresie był kontynuatorem tradycji rodzinnej. Dziadek, Charles Richet, aktywnie działał na rzecz odzyskania niepodległości przez Polskę przed I wojną światową. W swoich publikacjach podkreślał znaczenie Polski w Europie, a zwłaszcza zasługi Polaków dla nauki światowej. Dokumentację tej działalności swojego dziadka Profesor Gabriel Richet przekazał Profesorowi Stanisławowi Czekalskiemu, którego uważał za jednego ze swoich uczniów [16].

Profesor Gabriel Richet zmarł 12 października 2014 roku. Odszedł na zawsze jeden z pionierów światowej nefrologii. Poświęcił swoje długie życie nauce oraz drugiemu człowiekowi i za to zasługuje na najwyższy szacunek nas wszystkich.

STRESZCZENIE

W pierwszym numerze *Forum Nefrologicznego* z 2013 roku rozpoczęto serię publikacji dotyczących Członków Honorowych Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. Dotychczas przedstawiono siedem postaci wyróżnionych tym szacownym tytułem przez Towarzystwo. Pierwszą osobą był Profesor Tadeusz Orłowski, a w ostatnim numerze *Forum* przypomnieliśmy postać Profesora Andrzeja Manitiusa. Obaj byli wybitnymi przedstawicielami polskiej nefrologii, a także całej polskiej medycyny. W obecnym numerze przedstawiono postać wybitnego francuskiego nefrologa o światowej sławie, Profesora Gabriela Richet. Profesor pochodził ze słynnej rodziny

lekarskiej, dziadek Profesora otrzymał nagrodę Nobla w dziedzinie medycyny i fizjologii w 1913 roku. Profesor Gabriel Richet zaliczany jest do pionierów nefrologii europejskiej i światowej. Był najbliższym współpracownikiem Jeana Hamburgera, stworzył słynny ośrodek nefrologiczny Tenon we Francji. Jest dobrze znany polskim nefrologom, przebywał w naszym kraju i znał naszą historię. Niniejsza publikacja przygotowywana była na nieco późniejszy czas, ale śmierć Profesora w październiku tego roku ją przyspieszyła i jest niejako notą wspomnieniową.

Forum Nefrologiczne 2014, tom 7, nr 4, 285–289

Słowa kluczowe: Polskie Towarzystwo Nefrologiczne, członkowie honorowi, historia nefrologii

Piśmiennictwo

1. Ostrowski J., Rutkowski B. Poczet Członków Honorowych Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. Cz. I. Prof. dr hab. med. Tadeusz Orłowski. *Nefrol. Dial. Pol.* 2013; 1: 71–75.
2. Ostrowski J., Rutkowski B. Poczet Członków Honorowych Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. Cz. VII. Prof. dr hab. med. Andrzej Manitius. *Nefrol. Dial. Pol.* 2014; 3: 137–141.
3. Meyrier A. Gabriel Richet's birthday 26 December 1996. *Nephrol. Dial. Transplant.* 1996; 11: 2518.
4. Segantini L. Gabriel Richet (1916–2014). www.theisn.org/news.
5. Cameron J.S. History of the treatment of renal failure by dialysis. Oxford University Press 2002.
6. Richet G. From Bright's disease to modern nephrology: Pierre Rayer's innovative method of clinical investigation. *Kidney Int.* 1991; 39: 787–792.
7. Richet G., Bisaccia C., De Santo N. P.J. Desault and the birth of nephrology (between 1785 and 1795). *J. Nephrol.* 2003; 16: 754–759.
8. Richet G. Early history of uremia. *Kidney Int.* 1988; 33: 113–115.
9. Richet G. Clinical nephrology in the European French-speaking countries from 1945 to 1960: a physiopathological tradition. *Nephrol. Ther.* 2009; 5: 210–213.
10. Richet G. *Nefrologia (Patofizjologia kliniczna)*. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1974.
11. Richet G. International Society of Nephrology. A brief history of the International Society of Nephrology. *Kidney Int.* 1989; 36: 938–944.
12. Drukker W. The founding of the EDTA: Facts and Lessons. *Nephrol. Dial. Transplant.* 1989; 4: 401–407.
13. Andreucci V. The history of the ERA/EDTA. Memories of a former president. *Clin. Kidney J.* 2012; 5: 180–186.
14. Ostrowski J., Rutkowski B. 49. Kongres ERA-EDTA w Paryżu w 2012 roku — podsumowanie udziału polskich nefrologów. *Nefrol. Dial. Pol.* 2012; 16: 193–196.
15. Ostrowski J., Rutkowski B. Międzynarodowe Stowarzyszenie Historii Nefrologii. *Nefrol. Dial. Pol.* 2009; 13: 179–182.
16. Czekalski S. *Wspomnienia ustne*. 2014.